

เทศน์เช้า วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๔๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

โลกว่ากันนะ มันต้องมีการศึกษา โลกจะเจริญเพราะการศึกษา แล้วธรรมะก็บอกว่าเวลาจะตัดกิเลสได้ต้องตัดด้วยปัญญา เราก็มาใช้ปัญญา นี่ใช้ปัญญาๆ ของใครล่ะ ถ้าปัญญาของเรา ปัญญาของโลกๆ ปัญญาของเด็ก เห็นไหม เด็กมันอาศัยน้ำตา มันบีบพ่อแม่ได้หมดเลย เด็กถ้ามันร้องไห้ มันคืนรนของมันนะ พ่อแม่ต้องเชื่อฟังมันหมดล่ะ นี่ปัญญาของใคร ปัญญาของเด็กๆ

ปัญญาของทางโลกเขามันเป็นเทคโนโลยี อย่างเช่นการก่อสร้าง เครื่องยนต์นี้ เราเป็นช่างเป็นต่างๆ เราจะไม่ตื่นเต้นกับเรื่องอย่างนี้เลย เพราะสิ่งนี้เราแก้ไขได้ เราซ่อมแซมได้ ถ้าเรามีปัญญาปั๊บ เราจะไม่ตื่นตกใจกับเขา นี่คือปัญญา ปัญญาของโลก

แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปฝึกกับอาหารคาบส อาหารคาบสสารันตินะว่า “ได้ฌานสมาบัติเหมือนกัน” แต่ฌานสมาบัตินี้มันเป็นความสงบของจิต นี่มีความสุขนะ พวกเราปฏิบัติ ถ้าจิตไม่เคยสงบจะไม่ว่าความสงบมันมีความสุขขนาดไหน

ถ้าความสุขนะ เวลาขณะที่จิตสงบ เวลาพูดถึงสมาธินะ โอ้โฮๆ นะ ตื่นเต้นมาก เพราะอะไร เพราะความสุขอย่างนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี” แม้แต่สมาธิมันก็จะมีความสุขมาก จนติดกันได้ล่ะว่าสมาธินี้เป็นนิพพาน

แต่เวลาเจ้าชายสิทธัตถะไปเรียนกับอาหารคาบส บอก “ไม่ใช่” เพราะอะไร เพราะว่าถึงเวลาแล้วความกังวลสงสัย ความขุ่นข้องหมองใจในใจยังมีอยู่ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาใช้ปัญญา เริ่มต้นตั้งแต่ทำอานาปานสติ ทำจิตให้เป็นกลางก่อน อานาปานสติ กำหนดลมหายใจเข้าและลมหายใจออก จิตมันมีสิ่งที่เกาะเกี่ยว จิตเหมือนอากาศ เห็นไหม เราหายใจกันอยู่ นี่อากาศ แต่ออกซิเจนเขาเอาไปใส่เครื่องช่วยหายใจ เขาทำประโยชน์ของเขาได้อีกชั้นหนึ่ง

นี่ก็เหมือนกัน เวลานามธรรม ความรู้สึกมันออกไปอย่างนั้น ถ้ามันเป็นสัมมาสมาธิใจ ถ้ามันเป็นสมาบัติ เห็นไหม ฌานสมาบัตินี้มันก็เป็นเหมือนกัน คุณิ เวลาออกซิเจนใช้ประโยชน์ได้ใช้ไหม เราหายใจอยู่ในอากาศ แต่เวลาพายุมันเกิดขึ้นมาก็เป็นอากาศนี้ ทำไมมันพัดเอาบ้านเรือนพังหมดเลยล่ะ มันพัดเอาเรือกสวนไร่นาเสียหายหมดเลย

นี่มีจาสมาธิ สัมมาสมาธิ มันอยู่ตรงนี้ ถ้าเป็นสัมมาสมาธิ เห็นไหม อากาศ ความร่มเย็นเป็นสุข ลมพัดมาเรื่อยๆ เราจะมีอารมณ์เป็นสุข สัมมาสมาธิคืออัปนาสมาธิ กับฌานสมาบัติ เวลาเจ้าชายสิทธัตถะได้ฌานสมาบัติ ฌานสมาบัติมันมีฤทธิ์มีเดช มันไปมีกำลังของจิต เวลาจิตสงบเข้ามาเข้าฌานสมาบัติ รู้วาระจิต แสงตกที่ไหน เสียงตกที่ไหน ความรู้เราจะรู้ตลอดไปเลย รู้แบบนี้เป็นโลกียปัญญา

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเริ่มกลับมาอานาปานสติ ให้จิตเป็นกลาง จิตนี้เป็นกลางเกิดมาจากไหน เกิดมาจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอดข้าวมา ๔๘ วันด้วย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอดอาหารมา การอดอาหารมาเหมือนการฝึกฝน เหมือนกับเรานี่ เราก่อนแข่งกีฬา เห็นไหม เราฝึก เราวิ่ง เราได้กำลังมามหาศาลเลย นี่กำลังอันนี้ แต่มันไม่มีทักษะ เห็นไหม พอมาทักษะ เวลามานานาปานสติ บุพเพนิวาสานุสติญาณยังไม่เข้า จุติปปาตญาณยังไม่เข้า มันเป็นอดีตอนาคต มาเข้าอาสวักขยญาณ มาชำระกิเลส เห็นไหม ปัญญาอันนี้ปัญญาโลกุตตรธรรมไง พอโลกุตตรธรรม โลกุตตรปัญญานี้ มันชำระกิเลสได้

ในศาสนาพุทธองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิญาณตนว่าเป็นพระอรหันต์นะ ในลัทธิศาสนาต่างๆ ไม่เคยปฏิญาณเป็นพระอรหันต์ ใช้ปรัชญา ใช้ตรรกะ ใช้ความคิดของหัวหน้า แล้วใช้ความคิดของหัวหน้านี้มันเป็นจินตมยปัญญา ปัญญามันใคร่ครวญไป มันสร้างภาพสภาวะแบบนั้นได้ไง ถ้าปัญญาอย่างนั้นฆ่ากิเลสไม่ได้ แต่เราก็ไม่เข้าใจกัน เพราะอะไร?

เพราะว่าเราคิดว่าคำว่าปัญญา เราตีว่าคำว่าปัญญาคือความคิดเหมือนกันหมดไง ปัญญาจากสมอง ปัญญาจากจิต ปัญญาจากสมอง เห็นไหม ปัญญาสติปัญญาที่เราใคร่ครวญนี้สุดมยปัญญา วิชาการต่างๆ นี่ปัญญาจากสมองทั้งหมดเลย ปัญญาจากสมองก็แก้ไขสมอง ปัญญาจากสมองก็แก้ไขเรื่องของวัตถุ ของวิทยาศาสตร์

ปัญญาของใจ โลกุตตรปัญญาเกิดจากใจ ปัญญาอย่างนี้จะเข้ามาถึงใจ เพราะมันเกิดจากใจ ปัญญาจากใจไม่ใช่ปัญญาจากสมอง ถ้าปัญญาจากสมองนี้เพราะมันส่งออก สมองเวลาคนสลบ

คนเป็นเจ้าของนิทรา เห็นไหม จิตมีอยู่แต่สมองไม่ทำงาน เพราะจิตมันไม่ส่งออกมา มันตัดตอนกัน แต่ถ้าเป็นปัญญาจากสมอง มันเป็นโลกีย์ปัญญา

ถ้าเป็นปัญญาใจ ปัญญาธรรม กาวนามยปัญญา มันเกิดจากภาวะ ตัวภพ คือตัวชำระล้างกิเลส เพราะกิเลสมันอยู่ที่จิต แล้วเวลาปัญญาจากใจมันออกมาจากใจ เห็นไหม ปัญญาอย่างนี้จะเข้ามา สิ่งที่เข้ามามันเป็นสภาวะแบบนี้

แต่ถ้าเป็นปัญญาของโลกมันดูแบบว่าสุดโต่งไป ถ้าขาก็คือขาว คำก็คือคำ เห็นไหม เหริยภูมิ ๒ ด้าน มีหัวกับก้อย ถ้าหัวกับก้อย หงายเหริยข้างใดไม่เป็นหัวก็ต้องเป็นก้อย เราก็ติธรรมะกันแบบนั้น ติแบบโลกๆ ใจ ถ้าเป็นเหริยภูมิ ๒ ด้าน มีหัวและมีก้อย ลูกเราต้องเป็นคนดีหมด เพราะเราก็สั่งสอนลูกเราให้เป็นคนดีทั้งนั้นเลย แต่มันมีตัวแปรใจ ตัวแปรที่ว่ามันมีตัวแปรให้มีเหตุมีผลที่มันออกไป

เวลาประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน มันไม่ใช่ว่าโลกีย์ปัญญา โลกุตตรปัญญาหรือ มันมีกิเลสคอยสอดค้วย กิเลสตัวคอยสอด เห็นไหม เวลาลูกเรา เวลาสังคมของเรา ถ้าเราคุยกันด้วยเหตุผล นี่หัวกับก้อย แล้วเขาเชื่อกันไหม? เขาฟังไหม? เขาฟังเหตุผลไหม? ถ้าเขาฟังเหตุผล สังคมนี้อาจราบรื่นหมดเลย เขาไม่ฟังเหตุผล แล้วเขาเอาสี่ข้างเข้าดู ใ้อี่สี่ข้างเข้าดู นี่ความคือด้าน

นี่ก็เหมือนกัน กิเลสมันคือด้าน กิเลสในหัวใจเรานั้นคือด้าน ไม่ใช่มีหัวกับก้อยหรือ ถ้ามีหัวกับก้อย เราอ่านธรรมะกันนะ เปรียญ ๕ ประโยค ๑๐๐ ประโยคมันก็ศึกษาธรรมของพระพุทธเจ้าทั้งหมดละ มันก็เรื่องของขาวๆ ทั้งหมดใจ เรื่องธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย แล้วมันแก้กิเลสได้ไหมละ มันแก้กิเลสไม่ได้

นี่สุดมยปัญญา จินตมยปัญญา เราก็ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปัญญาชำระกิเลสเราว่านี่คือปัญญา ปัญญาเรามาก เรามีปัญญามาก เรามีความรู้มาก ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด ความรู้ท่วมหัวนะเอาตัวรอด เอาตัวรอดทางโลกใจ ถ้าเอาตัวรอดนะ คุณ คุณเขาเอาตัวรอดของเขาไป เห็นไหม กะล่อนไปวันๆ หนึ่ง ไม่ยอมรับความจริงใจ กะล่อนไปวันๆ นะ คนทำความผิดทำความต่างๆ แล้วก็สลัดไสไปว่าไม่ได้ทำ

ความลับไม่มีในโลกหรือ จิตมีงนะทำ คนตายเคลื่อนไหวไม่ได้ คนตายคิดไม่ได้ คนที่คิดคนที่ทำ คนที่โง่งนั้นออกมาจากจิตทั้งหมด แล้วความคิดออกมาจากจิต ผลมันไปไหน ผลมันตรง

ลงไปที่จิต แล้วเวลาตายไปจิตมันไม่ได้ตาย มันเคลื่อนไป จิตตัวนี้มันรับผลหมด ทำดีทำชั่วขนาดไหนนะ เราไปเห็นนี่กิเลสที่ว่ากิเลสตัวแทรกใจ ไม่ใช่ขาวกับดำหรือ มันมีกิเลสเป็นตัวผลึกใส ตัวแปรตัวนี้มันมีมาก

นี่การประพฤติปฏิบัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงสอนว่า “ทาน สีล ภาวนา” เรื่องของทาน เรื่องของการเตรียมพื้นที่ เรื่องของเด็กที่มันเป็นจรตนิสัย เด็กบางคนมาวัด สนุกครึกครื้นใจ เด็กบางคนมาวัดร้องไห้ร้องไห้ พ่อแม่บังคับมา เห็นไหม เด็กบางคนมาแล้วนี่ นี่มันอยู่ที่พื้นเตรียมพื้นตรงนี้ไง มันจรตมันนิสัยของเขา เรื่องของทานมันปรับพื้นที่

เรื่องของท่านนะ ใครทำมากทำน้อยไม่สำคัญ สำคัญที่เจตนาละ คนทำน้อยแต่มีเจตนาด้วยหัวใจบริสุทธิ์ ผลบุญมหาศาลเลย คนทำมาก สักแต่ว่าทำ ทำเพื่อชื่อเสียงเกียรติคุณ ได้ผลเล็กน้อยได้ผลอยู่แต่ได้ผลเล็กน้อย เล็กน้อยเพราะอะไร เพราะเริ่มต้นจากใจ มันบิดเบือนมาจากหัวใจ ในหัวใจมันบิดเบือน มันไม่เปิดกว้าง มันไม่เปิดโล่ง สถานที่มันไม่เป็นธรรมชาติของมัน

นี่ทาน นี่ปรับพื้นที่ แล้วก็ศีล เห็นไหม ศีลคือความปกติของใจ ปกติของใจเป็นกลาง สิ่งที่เป็นกลาง ถ้าเป็นกลางได้เป็นปกติ ไม่ให้กิเลสมาสอดแทรก พอเป็นกลางขึ้นมาแล้วนี่ แล้วเราใคร่ครวญ มันต้องมีการฝึกอย่างนี้ไง ตัวแปรใจ ความเป็นกลางนี้เพื่อให้ตัวแปรนี้มันไม่ออกมาซื้อ ไม่ออกมาให้ปัญญาเราไขว้เขว

ปัญญาไขว้เขวนะ เพราะอะไร เพราะจิตสงบ “ความสุขเท่ากับจิตสงบนี้ไม่มี” แล้วสงบของใคร สงบของกิเลสก็มีนะ ถ้าสงบของกิเลสไม่มี ทำไมมันมีมิจจาสมาริสะ

ความสงบของกิเลสมันก็เอามาต่อได้ แล้วถ้าเป็นมิจจา มันก็ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม..

มันเป็นธรรมมาจากไหน มันครอบไว้เฉยๆ เหมือนกับของเสียหายแล้วไม่ได้แก้ไขเลย เอาสิ่งใดปกปิดไว้ ช้างตายทั้งตัวเอาใบบัวมาปิดไว้ นี่คือนิพพาน นี่คือนิพพาน มันนิพพานตรงไหน? นิพพานมันนิพพานหลอกกัน ตัวเองรู้ที่อยู่เพราะอะไร เพราะตายเมื่อไหร่มันเกิดเมื่อนั้น ในเมื่อใบบัวมันกลบข้างอยู่ ของเน่าๆ ทั้งตัว แล้วมันจะให้ของเน่าๆ นี่ไม่มีเป็นไปได้อย่างไร?

แต่ข้างนี้เป็นของที่เป็นวัตถุที่มันจับต้องได้นะ แต่กิเลสของเราเป็นนามธรรม นี่เอาความสงบมากลบไว้ แล้วบอกว่านี่คือนิพพาน...มันจะพานไปไหน มันต้องวุฒิกวาระใจ เห็นไหม เวลา

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโศดาบันแก่ปุถุชนได้ แก่สภิกหาไม่ได้ สภิกหาแก่โศดาบันได้ แก่อนาคาไม่ได้ อนาคาแก่...

นี่ใจวุดิภาวะของเรา โลกียปัญญาณะ ดูเขาหลอกหลวงกัน ถ้าไม่มีการหลอกหลวงกัน ทำไมเหยื่อมันมากขนาดนี้

คนมีปัญญาณะ ไม่ต้องมีอะไรเลย ใช้ความคิดนี่เป็นเศรษฐกิจมหาเศรษฐกิจ พลิกไปพลิกมา หมุนเงินนะ เงินเต็มกระเป๋าเลย ทำไมมันทำได้ ไม่ต้องลงทุนอะไรเลย ใช้แต่ความคิด แล้วความคิดอย่างนี้แก็กเลสหรือ? มันไปกว้านเหยื่อมา เอาเหยื่อเข้ามา แต่การกระทำอย่างนี้มันเป็นกรรมด้วยอกุศลนะ ถึงว่าเป็นอกุศลแล้วมันลงที่ไหน ผลนะ ผลลงที่ใจนั่น ใจดวงนั้นได้ผล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไว้ต้องเป็นหนึ่งแน่นอน “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำดีของเรา เห็นไหม ดูหลวงปู่มั่นสิ เวลาทำดีของท่านนะ ทำดีที่โคนไม้ที่เชียงใหม่ สำเร็จเป็นพระอรหันต์มาอยู่โคนไม้นี้ใครรู้ด้วย ทำดีของเราอยู่ในป่าคนเดียว ทำไมเทวดา อินทร์ พรหมไปฟังเทศน์มหาศาลเลย ทำดีของเราที่ไหนก็เป็นความดีของเรา ไม่จำเป็นจะต้องให้ใครรับรู้หรอก

ความดีของเรา ความดีของเรามันเกิดที่เรา สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด ประเสริฐที่สุด เพราะมันไม่หลอกตัวเองไง เราชาวบริสุทธื์ มือเราไม่มีบาดแผลไม่มีสิ่งใดๆ เลย จะทำอะไรก็ได้ แต่มือเราแผลเต็มมือเลย แต่มันอ้างอิงว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ๆ เวลาตายไปเป็นผลนะ นี่ได้ช่วยตรงนี้ไง ได้ช่วยตรงปัจจุบันนี้

คนมีความลับในหัวใจทุกคนนะ กลัวความลับจะรั่ว ถ้าความลับจะรั่ว เขาจะรู้ทันเราหมดเลย แต่ถ้าเราไม่มีความลับในหัวใจ เห็นไหม มือไม่มีแผล ไปไหนสบายใจมาก นี่ขนาดที่ว่าไปบ้วปิดข้างไว้ เพราะอะไร เพราะมันยังไม่ได้ทำอะไรเลย ปัญญาจากใจยังไม่ได้เกิดเลย

ถ้าปัญญาจากใจเกิดนะ ธรรมจักรมันเคลื่อนนะ ความคำริชอบ เพียรชอบ งานชอบ แล้วมันสามัคคีกันอย่างไร มันสามัคคีกันนะ มรรคสามัคคี ถ้ามรรคสามัคคินะ มันสมุจเฉตปหาน มัคคะยังไม่สามัคคีมันเป็นตทั้งคปหาน

ตทั้งคปหาคือมันปลดปล่อยชั่วคราว การปลดปล่อยชั่วคราว ก็เลศขาดไม่ได้ เพราะอะไร เพราะคำว่าชั่วคราว มันมีคำว่าชั่วคราวอยู่ เห็นไหมชั่วคราวนี้เหมือนของยืม ถ้าของยืมนะ ไม่ใช่ของของเรา มันเป็นไปได้ไหม?

แต่ถ้าเป็นสมุจเฉทฯ มันเป็นความจริงของใจ มันทำลายใจทั้งหมดเลย สิ่งนี้มันเป็นความสะอาดของใจ แล้วมันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร แต่เกิดได้ แล้วพิสูจน์ได้ แล้วตรวจสอบได้ ถ้าตรวจสอบไม่ได้ ไม่มี ฌมฺมสากัจฉา เอตมฺมํกฺลมฺมุตฺตมํ สิ่งที่เราตรวจสอบได้ เห็นไหม เพราะถ้าตรวจสอบไม่ได้ มันไม่เป็นอริยสัจ มันไม่เป็นความจริงใจ เพราะอะไร?

เพราะ สพุเพ ฌมฺมา อนตฺตา สภาวะธรรมที่มันเป็นอนัตตา สภาวะที่เกิด สภาวะที่การเปลี่ยนแปลง เพราะมันอนัตตา เหมือนกับเราทำอาหาร เห็นไหม ระยะเวลาเปลี่ยนแปลงที่อาหารมันจะสุก อาหารจากอาหารดิบ อาหารที่มันโดนความร้อน อาหารที่มันมีส่วนผสมของอาหารที่มันจะกลมกล่อมออกมาเป็นอาหารชนิดนั้น แล้วพอมันสุกออกมาเป็นอาหารชนิดนั้น เห็นไหม นี่ระยะเวลาจะสุก

แต่ถ้าเป็นตทั้งคปหาคัน มันก็เห็นอยู่แต่มันทำไม่ได้ๆ ตลอดไปเพราะอะไร เพราะอาหารมันไม่สุก เพราะสุกแล้วมันคืนเป็นดิบอีกไม่ได้ไง ของสุกจะกลับไปดิบอีกไม่ได้ แต่ถ้าของมันยังไม่สุกอยู่ เห็นไหม เพราะมีแต่ส่วนผสมของอาหารมา แต่ไม่มีการกระทำให้มันสุกขึ้นมา พอมันกลับไปชั่วคราวเดี๋ยวมันก็เน่านะ ของที่ไม่สุก ของที่เก็บไว้ ของสด มันจะเน่าหมดละ เน่าคือจิตเสื่อมไง เมื่อจิตเสื่อมนะเราจะรู้เลยว่าจิตของเราเป็นสภาวะแบบนั้น “ความสุขเท่ากับความสงบไม่มี” แล้วสงบอย่างนี้แล้วมันจะเสื่อมได้อย่างไรละ

เสื่อม! เสื่อมเพราะมันเป็น สพุเพ ฌมฺมา อนตฺตา สภาวะธรรมนี้เป็นอนัตตา มันแปรสภาพตลอดเวลา คุณดูกาลมันเปลี่ยนตลอดเวลา ความรู้สึกอารมณ์เราก็เปลี่ยนตลอดเวลา เห็นไหม แต่ถ้าเป็นอกุปปธรรม สมุจเฉทปหาคัน ไม่มีการเปลี่ยนแปลง!

ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงนะ จิตที่มันตายไป อย่างนางวิสาขาตายไปนะ ไปเกิดอีก ๗ ชาติ มันจะเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร ถ้ามันเปลี่ยนแปลงมันก็ต้องเหมือนกับปฏุชน ปฏุชนนี้ไม่มีต้นไม่มีปลาย มันต้องเกิดตายตลอดไป ถ้ายังไม่เข้ากระแสเนะ เกิดดีเกิดชั่วต้องเกิดตลอดไป แต่พระโศดาบันนี่ ๗ ชาติเท่านั้น ๗ ชาติเท่านั้นเลย เพราะพอมันเกิดขึ้นมาด้วยบุญกุศลใด ด้วยบุญกุศลของพระโศดาบัน ด้วยการทำบุญกุศล เพราะพระโศดาบันนี่จะไม่สามารถทำชั่วโดยเจตนาได้ แต่

ความผิดพลาดของพระโศคฉบับมี คุณิ คุณางวิสาขาติ เวลาหลานตาย เสียใจใจ ร้องให้ไปหาองค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโศคฉบับนะ

“วิสาขา เธอร้องให้ทำไม?”

“หลายตาย หลานฟังเสียชีวิตไป”

“ถ้าในโลกนี้เป็นหลานของเธออย่างนี้ เธอไม่ต้องร้องให้ทุกวันเธอ? เพราะคนตายอยู่ทุก
เวลา” พระโศคฉบับได้สติทันที หยุคหมดเลย เห็นไหม

นี่มันเป็นธรรมชาติใจ ความเสียใจ นี่พระโศคฉบับนะ เป็นอกุปปกรรมเพราะอะไร เพราะ
เวลาพระพุทเจ้าเตือนทีเดียว “ถ้าเธอเสียใจนะ โลกนี้มีคนตายทุกวัน หลานเราก็เป็นคนๆ หนึ่งใช่
ไหม?” แต่ไปยึดว่าหลานใจ ทำไมคนอื่นไม่เสียใจล่ะ? ได้สติปั๊บ สติกลับมาเลย เห็นไหม นี้อกุปป
กรรม

พระโศคฉบับจิตเป็นอย่างนี้ มันถึงว่ามีการใคร่ครวญ เป็นปัญญาจากภายใน ปัญญาที่องค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ แล้วเราสามารถประพฤติปฏิบัติได้ แต่ขณะที่ปัญญาเกิดเดี๋ยวนี้
มันเป็นโลกียปัญญา โลภียปัญญา ถ้าเรามีสติ มีครูบาอาจารย์คอยประคองนะ โลภียปัญญามันเป็น
ปัญญาอบรมสมาธิ เพราะปัญญาสิ้นสุดของโลกียะเพราะเราฟุ้งซ่านมาก เราทุกข์มาก เราแบก
รับภาระมาก ปัญญามันใคร่ครวญความคิดแล้วมันปล่อยวาง การปล่อยวางนี่คือปัญญาอบรมสมาธิ
มันไม่ใช่โลกุตตรปัญญาที่ฆ่ากิเลสหรอก

ถ้าปัญญาฆ่ากิเลสนะ มันต้องฝึกอย่างนี้บ่อยครั้งๆ เข้าจนจิตมันตั้งมั่น แล้วออกไป จิตเห็น
อาการของจิต จิตเห็นขั้น จิตเห็นความเริ่มต้นของความคิด จิตเห็นความเป็นไปของความคิด แยก
ความคิด พอคความคิดออกไปมันก็ปล่อย นี่สภาวะธรรมเกิดตรงนี้ไง เกิดโดยเห็นขั้น รูป เวทนา
สัญญา สังขาร วิญญาณ มันปล่อยขนาดไหนมันกลับมาที่จิต เพราะจิตไปเห็นขั้น เห็นอาการของ
จิต ต้องจิตเห็นอาการของจิต แล้วอาการของจิตนั้นวิปัสสนามันจนมันแตกสลาย มันทำลายเป็น
สมุจเฉทปหาน นี่คือโศคฉบับ แต่ถ้าไม่มีการทำลายอย่างนี้ มันเป็นการใบบัวปิดข้างตายทั้งตัวนะ

ถึงบอกว่าถ้าเราคิดแบบวิทยาศาสตร์ เห็นไหม มีขาบกับคำ หัวกับก้อย แต่ปฏิบัติแล้วไม่
เป็นอย่างนั้น มันมีกิเลสคอยขุแห่ มีกิเลสคอยพลิกแพลง มีกิเลสทำให้เราออกกลางตลอด ไม่เป็น
หัวกับก้อย ออกกลางๆ ออกอย่างนั้นมาแล้วเราก็ไขว่เขวตลอดไป นี่คือกรรมะของจินตมยปัญญา

ถ้าธรรมะของโลกุตตรปัญญา ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีกิจจญาณ ต้องมีการกระทำของจิต เห็นใหม่ มันถึงมาเป็นมรรค เป็นมรรคญาณ มรรคในหัวใจ เราถึงพูดบ่อย “คำว่าเลี้ยวชีพชอบเป็นมรรค เราว่าประกอบอาชีพชอบเป็นมรรค นั่นเป็นมรรคของคฤหัสถ์นะ ถ้า มรรคของพระอริยบุคคลนี้ มันจะเป็นมรรคจากภายใน” ธรรมจักรอันนี้สำคัญมาก

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมจักรนะ เทวดาไม่สามารถย้อนกลับได้ เพราะมันเกิดในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็น พระอรหันต์ไปแล้ว ไม่มีใครสามารถย้อนกลับมาได้ แล้วธรรมอย่างนี้ถ้าเกิดจากใจดวงใด ใจดวง นั้นจะเป็นอกุศลธรรม คือจิตที่มันคง เอวัง